

Ο ΜΟΣΑΡΤ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΤΟΥ ΗΛΙΚΙΑ

"Εφυγε, ή μάλλον έφυγαν, για πρώτη φορά όλοι μαζί, ό πατέρας, ή μητέρα και τά δυό τους παιδιά, τό 1762. Πρώτο τό Μόναχο έκουσε ή Μαριάννα και τόν άδελφό της. Μετά, ή οικογένεια αποφάσισε νά πάει στη Βιέννη.

Σέ κάθε σταθμό τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ, κι ἀκόμα κατά τή διαμονή του στήν αὐστριακή πρωτεύουσα, τό ἀρμονικό αὐτό παιδί προκαλεῖ τήν ἐντύπωση και τή συγκίνηση τοῦ θαύματος. Στά παρεκκλήσια τῶν μοναστηριῶν, κοντά σέ κάθε ἐκκλησιαστικό ὄργανο, πού ἀγγιζαν τά χεράκια του, μαρμαρίνες ἀναμνηστικές πλάκες διατηροῦν τή θύμησή του πέρασματός του και τῆς μεγαλοφυΐας του. Γοητεύει ὄλους ὄσους τόν ἀκοῦνε: τοὺς ἀρχιεπισκόπους και τοὺς μοναχοὺς, τοὺς ἡγεμόνες και τοὺς πρίγκηπες, τοὺς ἄρχοντες και τοὺς ταπεινοὺς αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τόσο, πού κάποτε ἔφτασε νά χάρισουν στήν οικογένεια αὐτή τοὺς τελωνειακοὺς φόρους, ὕστερα ἀπό ἕνα κομμάτι πού παιξε ὁ μικρὸς Βόλφγκανγκ μπροστά στὸν τελῶν.

Τέλος ή Βιέννη, πού ἀργότερα θά τόν ἀκούσει τόσο κακόγνωμα, εἶναι τώρα ὄλο αὐτιά γι αὐτόν. Ἡ αὐλή τόν ὑποδέχεται και τόν χειροκροτεῖ, ἐνῶ αὐτός σκαρφαλώνει θαρρετά στά γόνατα τῆς τρανῆς αὐτοκράτειρας, Μιά ἄλλη φορά, γλυστρᾶ, και πέφτει στό πάτωμα, κι ή ἀρχιδουκίσσα Μαρία-Ἄντουανέττα, πού ἔτρεξε μόνη της νά τόν βοηθήσει, τόν φιλεῖ και τοῦ ὑπόσχεται πῶς θά τόν παντρευτεῖ. "Ὅλη ή πόλη ἀκολουθεῖ τό παράδειγμα τοῦ Σένμπρουν. Δέν ὑπάρχει σαλόني στη Βιέννη πού νά μὴν παρακαλεῖ τό Βόλφγκανγκ νά παίξει, εἴτε α κάτρ μαιν, μέ τήν ἀδελφή του, εἴτε μόνος μέ τά δυό χέρια, μέ τό ἕνα χέρι, κι ἀκόμα μ' ἕνα μόνο δάχτυλο, χωρὶς νά κοιτάζει τά πληκτρα, τά ὁποῖα συχνά τοῦ τά σκεπάζουν μ' ἕνα πέπλο. Και τό παιδάκι αὐτό, χαμογελῶντας πάντα εὐγενικά, ὑποβάλλεται σ' ὄλες αὐτές τίς δοκιμασίες, ἀκόμα και στίς πιό παράλογες. Κι ὀ ταχυδακτυλουργίες αὐτές τοῦ μικροῦ «ἀρχιμάγου», ὅπως τόν ὀνομάζουν, πληρῶνονται πότε μέ δουκάτα, πότε μέ λογιῶν-λογιῶν δῶρα, και πότε μονάχα μέ φιλιά.

Μά ξαφνικά ἀρρωσταίνει ἀπό σκαρλατίνα, κι αὐτή ή πρώτη «περιόδεια» πού ἄρχισε τόσο καλά, τέλειωσε πολὺ ἄσχημα. "Ἐτσι ή οικογένεια Μότσαρτ ξαναγύρισε σπίτι της, σέ κακή κατάσταση. "Ὅμως μαζί μέ τά χαρίσματα τοῦ παιδιοῦ μεγάλωνε κι ή πατρική φιλοδοξία. Τόν Ἰούνιο τοῦ 1763, ξαναφεύγουν. Αὐτήν τήν φορά, ταξιδεύουν «ἀρχοντικά» καθῶς λέει ὁ Λεοπόλδος Μότσαρτ, μέ ἄμαξα πού τήν σέρνουν τέσσερα ἄλογα, και μ' ἕναν ἀγγελιαφόρο, πού τρέχει μπρός ἀπ' αὐτή. Τὸ πουγγί τῶν Χάγκεναουερ,—πὸ ἦσαν σπιτονοικοκύρηδες, και φίλοι τῶν Μότσαρτ—ἐπιχορηγεῖ τήν ἀρχοντιά αὐτοῦ τοῦ ταξιδιοῦ. Φιλόξενοι πρίγκηπες, κάνουν στοὺς ταξιδιωτές τήν πιό τιμητική ὑποδοχή. Στό Νύμφενμπουργκ, τοὺς

φιλοξενεί ὁ ἐκλέκτορας τῆς Βαυαρίας. Ὁ δούκας τῆς Βύρτεμπεργκ, τοὺς ὑποδέχεται στὸ Λούντβιγκσμπουργκ, ὅπου ὁ ξακουστὸς βιολίστας Ναρντίνι, ἀποκαλύπτει, μὲ τὸ παίξιμό του, στὸ Βόλφγκανγκ, τὰ μεγαλεῖο καὶ τὴ διαύγεια τοῦ Ἰταλικοῦ ὕφους. Τέλος, ὁ Ἐκλέκτορας Παλατίνος Κάρολος—Θεόδωρος, μέσα στὸ θαυμάσιο ἀνάκτορό του τοῦ Σβέτζινγκεν, προσφέρει στὸν ἐφτάχρονο ἐπισκέπτη του ἕνα κοντοῆρτο μὲ μεγάλη ὀρχήστρα. Κι ὅπως «σὲ κανένα μέρος τῆς Γερμανίας, οὔτε καὶ σὲ κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου, δὲν ὑπῆρχε τότε ὀρχήστρα ποὺ νὰ μπορούσε νὰ συγκριθεῖ μ' αὐτὴ ποὺ εἶχε σχηματίσει ὁ Ἐκλέκτορας - Παλατίνος», μπορούμε νὰ χρονολογήσουμε ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα, τὴν πρώτη συνάντηση τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μότσαρτ μὲ τὸ ἰδεῶδες τῆς συμφωνίας.

Ἔτσι ὁ μικρὸς ταξιδιώτης ἐμυεῖτο μὲ τὴν πείρα—καὶ μὲ μιὰ διαπαιδαγώγηση, ποὺ σ' αὐτὴν ἔπαιρνε μεγαλύτερη θέση ἢ ἴδια ἡ ζωὴ παρά ἡ ἐργασία—στὶς διάφορες μορφές τῆς ὀμορφιάς, ποὺ τὸ ἐνστιχτό της ἀπὸ μέρος σὲ μέρος, ὅλο καὶ δυνάμωνε μέσα του. Κι αὐτὸ τὸ παιδί, ποὺ ἔνα ἀέναο θαῦμα τὸ σήκωνε πάνω ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἔμενε παρ' ὅλα αὐτὰ παιδί. Ἦταν ἀγνό κι ἀπλό στοὺς τρόπους, τσαχπὶ νικο μέχρι διαβολιάς, ἀχόρταγο νὰ βλέπει καὶ νὰ γνωρίζει, κι ὀρμητικὸ στὶς χαρὲς τῆς ζωῆς του, ὅταν δὲ βρισκόταν καμμιά φορὰ κάτου ἀπὸ τὴ συγκίνηση, μιὰς τρυφερῆς καὶ παράξενης μελαγχολίας. Μιὰ ἐπίμονη ἐρώτηση ἐρχόταν διαρκῶς στὰ χεῖλη του: «Μ' ἀγαπᾶτε; Μ' ἀγαπᾶτε πολὺ;» Κάποιο βράδυ, ξαπλωμένος στὸ κρεβατάκι τοῦ ξενοδοχείου του, διασκέδαζε σιγοτραγουδώντας, πάνω σὲ λόγια ποὺ τὰ σκάρωνε ὁ ἴδιος, σ' ἄστεια Ἰταλικὴ προφορά, ἕνα τραγούδι δικῆς του ἐμπνευσης. Μὰ κάποιο πρωτὶ, ὁ πατέρας του τὸν βρῆκε βουτηγμένον στὰ δάκρυά του; «ὦ! μπαμπά! Εἶμαι καταπικραμένος!—Καὶ γιὰ πιὸ λόγο Βόφερλ, ἀγόρι μου;—Εἶμαι πολὺ λυπημένος ποὺ δὲν βλέπω πιά τοὺς Χαγκενάουερ, καὶ τὸν Κύριο Βέντζλ καὶ τὸν Κύριο Λάιτγκεμπ, καὶ τὸν Κύριο Γκαετάνο, καὶ τὸν Κύριο Μακρομύτη (τὸν ὀργανίστα Λίππ) κι ὅλους τοὺς ἄλλους φίλους ποὺ ναι κεῖ κάτω.»

Διαβαίνοντας ἀπὸ τὸ Μάνχαϊμ, τὸ Βόρμς, τὴ Μαγεντία καὶ τὴ Φρανκφούρτη, (ὅπου ὁ μικρὸς Μότσαρτ ἔπαιξε μπροστὰ στὸ νεαρὸ Γκαϊτε), ἡ οἰκογένεια ἔφτασε στὶς Βρυξέλλες, κι ἐκεῖ, ἐνῶ ὁ πατέρας ἔγραφε στοὺς ἐξαιρέτους Χαγκενάουερ γιὰ νὰ τοὺς ζητήσῃ ἀκόμη λίγα χρήματα, τὸ παιδί ἔγραψε τὴν πρώτη του συνάτα γιὰ κλαβεσέν.

Λίγους μῆνες ἀργότερα, ἔγραφε κι ἄλλες στὸ Παρίσι, καὶ τίς ἀφιέρωνε, μὲ ἡρωϊκὸ - κομικὲς ἐκφράσεις, ἴσως καθ' ὑπαγόρευση τοῦ Γκριμ, στὴν Κυρία Βικτωρία τῆς Γαλλίας καὶ στὴν κόμησα ντὲ Τεσσέ. Ὁ Γκριμ εἶχε αὐτοανακηρυχθεῖ προστάτης καὶ λιγάκι ἱμπρεσάριος τοῦ Βόλφγκανγκ.

Τὸν ἐξυπηρετοῦσε λοιπὸν μὲ μεγάλο ζῆλο, κάνοντάς του ἐξαιρετικὰ εὐτυχισμένη τὴ διαμονὴ τοῦ στῆ Γαλλία.

Τὸ Λονδίνο ὑποδέχτηκε τὸ Μότσαρτ μὲ μεγαλύτερη μεγαλοπρέπεια. Ὁ βασιλιάς Γεώργιος ὁ 3ος κι ἡ βασίλισσα Σοφία ἦσαν καλύτεροι μουσικοὶ ἀπὸ τοὺς βασιλιάδες τῆς Γαλλίας. Ὁ Ἰωάννης-Χριστιανὸς Μπάχ, ἕνας ἀπὸ τοὺς γιούς τοῦ μεγάλου Σεβαστιανοῦ Μπάχ, ποὺ ἔδινε μαθήματα στὴ βασίλισσα, ἔλαβε τὴν εὐχαρίστηση νὰ παίξει μ' ἕνα τόσο σπάνιο σύντροφο. Ὅπως ἔγραψε τὴν πρώτη του σονάτα στὶς Βρυξέλλες, ὁ Μότσαρτ, ἔτσι ἔγραψε στὴν Ἀγγλία τὶς πρώτες του συμφωνίες. Στὸ Λονδίνο ἔκουσε γιὰ πρώτη φορά τὰ ὀρατόρια τοῦ Χαϊντελ, καὶ ὄπερες Ἰταλικές, τραγουδημένες ἀπὸ ἐξαιρετοὺς ἀρτίστες. Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ μιὰ διαμονὴ στὴν Ἀγγλία, ποὺ κράτησε πάνω ἀπὸ ἕνα χρόνο, ξαναπέρασαν τὴ Μάγχη, καὶ διαβαίνοντας ἀπὸ τὴ Φλάντρα, τὴν Ὁλλανδία—ὅπου τὰ παιδιὰ ἔπασαν ξανὰ ἄρρωστα—τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἑλβετία, κι ἡ οἰκογένεια Μότσαρτ, ὕστερα ἀπὸ ἕνα τόσο μακρόχρονο ταξίδι, ξαναγύσισε στὴν πατρίδα τῆς καὶ στὸ σπιτι τῆς.

Ἐκεῖ ἔμεινε τόσο μόνο, ὅσο χρειάστηκε στὸ Βόλφγκανγκ γιὰ νὰ συνθέσει δυὸ καντάτες, μιὰ ἐκκλησιαστικὴ καὶ μιὰ πανεπιστημιακὴ, χῶρια ἕνα μικρὸ ὀρατόριο, ποὺ τὸ παιδί αὐτὸ τὸ ἔγραψε μέσα σ' ὀχτῶ μέρες, μὲ τὴν ἐντολὴ, καὶ σχεδὸν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη, τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ποὺ δὲν πίστευε σ' ὅσα τοῦ λέγαν ὡς τότε γιὰ τὴ θαυματουργὴ ἰδιοφυΐα τοῦ μικροῦ Μότσαρτ.

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἡ Βιέννη βρισκόταν στὶς παραμονές τῶν γάμων μιᾶς ἀρχιδουκισσᾶς τῆς. Οἱ Μότσαρτ τότε, δίχως νὰ χάσομερίσουν, ἔτρεξαν ἀμέσως ἐκεῖ. Μὰ ἀντὶ νὰ βροῦν στὴ βασιλικὴ αὐλὴ τὶς γιορτές ποὺ περίμεναν, βρῆκαν πένθος βαρύ. Ἡ εὐλογία ἔκανε θραύση στὴν πόλη, κι ἡ νύφη εἶχε πεθάνει ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀρρώστια. Τότε ὁ Λεοπόλδος Μότσαρτ καταφεύγει ἀμέσως στὸ Ὁλμυτς, μὰ ἦταν πολὺ ἀργά. Τὰ παιδιὰ κολοῦν, ἢ μάλλον κουβαλοῦν ἐκεῖ, τὴν ἀρρώστεια καὶ παρὰ λίγο νὰ πεθάνουν. Ἀφοῦ ἔγιναν καλά, ξαναπερνοῦν ἀπὸ τὴ Βιέννη ὅπου αὐτὴν τὴ φορά τὰ ὑποδέχονται μὲ λιγώτερο ἐνθουσιασμό. Τοῦ κάκου ὁ Αὐτοκράτορας παραγγέλνει στὸ Βόλφγκανγκ μιὰ μικρὴ ὄπερα, τὴ *Finta semplice*. Οἱ ραδιουργίες τῶν καλοθελητῶν δὲν ἀφίνουν νὰ παιχτεῖ τὸ ἔργο αὐτό, καὶ τὸ παιδί δοκιμάζει τοὺς πρώτους φαρμακεροὺς καρπούς τῆς μηχανορραφίας, καὶ τοῦ φθόνου, ποὺ θὰ τὸ ἀκολουθήσουν ὡς ποὺ νὰ πεθάνει. Ὅμως ἀντὶ τῆς *Finta semplice*, ἔχει τουλάχιστον τὴ χαρὰ νὰ ἰδεῖ τὴν ἐκτέλεση, στὸ μέγαρο ἐνὸς μεγάλου ἄρχοντα φίλου του, τῆς μικρῆς του ὀπερέττας *Bastien et Bastienne*, ποὺ τὴν ἔγραψε κατ' ἀπομίμηση τῆς μικρῆς κωμικῆς ὄπερας τοῦ Ρουσσώ *Le Devin du village*. Διευθύνει ἐπίσης μπροστὰ στὴ βασιλικὴ Αὐλὴ, τὴν πρώτη του λειτουργία, μὲ τύμπανα καὶ τρο-

μπέττες, και ξαναεπιστρέφει στο σπίτι του. Την εποχή αυτή μπαίνει στο δέκατο τέταρτο χρόνο της ηλικίας του.

III

Italam! Italam! 'Ο Λεοπόλδος Μότσαρτ άκουγε από πολύν καιρό ν' άντηχεί στ' αυτιά του, σαν ένα άκατανίκητο κάλεσμα, σαν μιá υπόσχεση πλούτου και δόξας για τó γιό του, τ' όνομα της χώρας εκείνης, που τή θεωρούσαν τότε μητέρα ή, τó λιγώτερο, τροφό κάθε μουσικής. Τό είδος ή μάλλον ή φόρμα της συμφωνίας—κατ' έξοχήν γερμανική—μόλις τότε έρχισε νά έτοιμάζεται. Μά ή κόρη των φλαμανδικών χωρών, ή φωνητική πολυφωνία, μπορούμε νά πούμε πώς, ύστερα από τόν Παλεστρίνα, πήρε τήν Ιταλική Ιθαγένεια. 'Η δπερα, που βγήκε στα παλιότερα χρόνια από ένα Φλωρεντινό σαλόσι, είχε πλημμυρίσει όλόκληρη τήν Ιταλική χερσόνησο, έμενε όμως άκόμη κλεισμένη μέσα σ' αυτή.

'Η Γερμανία δέν είχε καταφέρει άκόμη ν' άκούσει τόν έαυτό της. Οι πρίγκηπές της, καλούσαν κατά προτίμηση, για νά διευθύνουν τά παρεκκλησιά τους, τούς πέρα από τις 'Αλπεις καλλιτέχνες. Κι άκόμα—έκτός από τó Μπάχ, τó μεγαλύτερο και τόν πιό έθνικό άπ' όλους, κι ίσως άπ' τó Χάυντν— στήν ιδιοφυία των μεγάλων Γερμανών συνθετών, των Χαϊντελ, και των Γκλουκ, βλέπουμε, στο 18ο αιώνα, τó άντικαθρέφτισμα, για νά μην πούμε τή σφραγίδα, του Ιταλικού Ιδεώδους, που θ' άποτυπωθεί βαθιά στο νεανικό πνεύμα του Μότσαρτ.

'Απ' τó τέλος του 1769 ως τó φθινόπωρο του 1773, δηλαδή άπ' τά δεκατρία ως τά δεκαεφτά του χρόνια, ό Μότσαρτ πήγε τρεις φορές στήν 'Ιταλία, μόνος μαζί με τόν πατέρα του. Στο Μιλάνο άνέβασε τρεις δπερές του : Mitridate, Ascanio in Alba και Lucio Silla. Τά πρώτα του γράμματα χρονολογούνται άπ' αυτήν τήν εποχή, κι από τότε και στο έξης, χάρη στήν άλληλογραφία του, παρακολουθούμε πιá άπ' αυτόν τόν ίδιο τή ζωή του. Μάς φανερώνεται πάντα, κι όλο και πιό πολύ, σαν τó παιδι που ό Γκριμ κάποια μέρα τ' όνόμασε «ένα άπ' τά πιό άξιαγάπητα πλάσματα που ύπάρχουν στον κόσμο.» 'Ενα από τά πιό άξιαγάπητα, κι άπ' τά πιό αγαπησιάρικα έπίσης. Τό μικρότερο μπαλιετακι, που στέλνε, άπ' τήν 'Ιταλία στή μητέρα του ή στήν άδελφή του, αναδίνει μιá πνοή χάρης, τρυφεράδας, αγνότητας κι ευθυμίας : «'Η καρδιά μου είναι γιομάτη χαρά, γιατί διασκεδάζω τόσο σαν ταξιδεύω..., γιατί κάνει τόση ζέση μεσ' στήν άμαξα, και γιατί ό άμαξας μας είναι ένα καλό παιδί.»

Άίγους μήνες άργότερα γράφει : «Μένω πάντα ό ίδιος... Μά ποιός ; 'Ο ίδιος φαρσέρ : Βόλφγκανγκ στή Γερμανία, 'Αμαντέο στήν 'Ιταλία.» 'Ανάμεσα συν δυό πρόβες μιás δπεράς του, ό μαέστρος αυτός των δεκατριών χρονών περνά τις ώρες του είτε διαβάζοντας τις Χίλιες και

μία νύχτες, είτε παίζοντας τὸ κουσό, πηδώντας ἢ στριφογυρίζοντας σὰ σβούρα. Κι ἀπ' ὅλα τὰ φιλιὰ ποῦ ἔστερνε στὴν ἀδελφή του, τὴν παρακαλοῦσε πάντα νὰ δώσει δυὸ - τρία καὶ στὰ πουλάκια του. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, σ' αὐτὰ τὰ γράμματά του βρίσκουμε ἐλάχιστες γραφικὲς ἀφηγήσεις ἢ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ποῦ νὰ κάνουν αἴσθηση. Σπάνια θ' ἀπαντήσουμε λεπτομέρειες σάν τὴν πάρα κάτω, ποῦ δίνει μιὰ ζωηρὴ εἰκόνα, καὶ γυρνᾷ πάντα στὴ θύμηση κάθε μουσικοῦ, ποῦ ἐπισκέπτεται τὴ βασιλικὴ τοῦ Βατικανοῦ: «Εἶχα τὴν τιμὴ νὰ φιλήσω τὸ πόδι τοῦ ἀγίου Πέτρου, στὸ Σάν Πέτρο, καί, μιὰ κι ἔχω τὴν κακοτυχία νὰ εἶμαι πάρα πολὺ κοντός, μὲ σήκωσαν στὸ ὕψος του, ἐμένα τὸν ἴδιο τὸ γέρο σας Βόλφγκανγκ Μότσαρτ.» Ἀπὸ δῶ κι ἑκατὸν πενήντα χρόνια, σίγουρα τὸ μπρούτζινο αὐτὸ πόδι δὲ δέχτηκε πῶ ἀγνό, καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε πῶ θεῖο φίλημα.

Μὰ ἂν ὁ Βόλφγκανγκ κοίταζε γύρω του σάν παιδι, δὲν ἄκουγε ὅμως τὸ ἴδιο. Ξέρουμε πὼς θυμώταν ἀπ' ἐξω κάποιο Miserere, ποῦ ἄκουσε μιὰ μονάχα φορὰ στὸ Σιξιτίνειο παρεκκλήσιο. Συγκρατοῦσε ἐπίσης εὐκολώτατα στὴ μνήμη του ὀλόκληρες ὄπερες, καί, ὅταν ἐμποδιζόταν νὰ πάει νὰ τὶς ἀκούσει στὸ θέατρο, μπορούσε, καθὼς ἔλεγε, νὰ τὶς τραγουδάει νοερά στὸ σπῆτι τοῦ. Κάθε μέρα γινόταν μέσα τοῦ καινούρια θαύματα, ποῦ μόνον αὐτὸς δὲ θαμπωνόταν ἀπ' αὐτά. Καμμιά ὑπερηφάνεια, καμμιά ματαιοδοξία δὲν ἀλλοίωε τὴν ἀπλότητα τῆς καρδιάς του. «Ἡ ὄπερα ἀρέσει», γράφει στὴν ἀδελφή του ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Mitridate του στὸ Μιλάνο. «ἄς εἶναι γι αὐτὸ εὐλογημένος καὶ δοξασμένος ὁ Θεός.» Εἴκοσι χρόνια ἀργότερα, θ' ἀναγγεῖλει μὲ τὴν ἴδια μετριοφροσύνη τὸ θρίαμβο τοῦ Don Giovanni. Ἡ τελευταία του μιτανέζικη ὄπερα, Lucio Silla, ἐπρόκειτο νὰ δοθεῖ τὶς 26 τοῦ Δεκεμβρίου. Τὶς 5 αὐτοῦ τοῦ μήνα, ἀναγγεῖλει ἀπλά: «Δὲ μοῦ μένουν ἀκόμα νὰ συνθέσω παρὰ δεκατέσσερα κομμάτια. Θὰ τελειώσω.» Παραπονιέται μόνο πὼς τοῦ πονοῦν τὰ δάχτυλα ἀπὸ τὸ ἀδιάκοπο γράψιμο τῶν ρετσιτατίβων. Τίποτα δὲν διακόπτει οὔτε καθυστερεῖ, ὄχι μόνο τὴ δουλιὰ του, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἀκόμη τὸ παιχνιδισμα τῆς σκέψης του. «Ὅλοι οἱ ἐξωτερικαὶ θόρυβοι μαζεμένοι δὲ θὰ μπορούσαν νὰ σκεπᾶσουν τὶς φωνές, ποῦ τραγουδοῦν αἰώνια μέσα στὴν ψυχὴ του: «Πάνω ἀπὸ μᾶς, γράφει, μένει ἕνας βιολίστας, ἀπὸ κάτω μένει ἕνας ἄλλος· πλάϊ μας, ἕνας καθηγητὴς τοῦ τραγουδιοῦ, ποῦ κάνει τώρα ἕνα μάθημα, καί, στὴν τελευταία κάμαρα ἀπέναντί μας, μένει ἕνας ὀμοιοποιστας. Νά, κάτι ποῦ ἐμπνέει ἰδέες.»

Κι οἱ ἰδέες τοῦ ἐρχόταν τρέχοντας κοπαδιαστά. Στὸ Λόντι, στὶς 15 τοῦ Μάρτη τοῦ 1770, ὁ Μότσαρτ γράφει τὸ πρῶτο του κουαρτέττο. Στὶς ἐκκλησιᾶς ὅταν πάει ν' αὐτοσχεδιάσει στὸ ὄργανο, πρέπει νὰ τοῦ ἀνοίξουν δρόμο ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, ποῦ περιμένει νὰ τὸν δεῖ καὶ νὰ τὸν

ἀκούσει. Στὸ Μιλάνο, καθὼς καὶ στὴ Βενετία, στὴ Μπολόνια, στὴ Φλωρεντία, στὴ Ρώμη, στὴ Νεάπολη, καλλιτέχνες καὶ τρανοὶ ἄρχοντες τὸν ὑποδέχονται μὲ τιμές. Ὁ διάσημος Πάντρε Μαρτίνι, τοῦ χαρίζει πλουσιοπάροχα τὶς συμβουλές του καὶ τοὺς ἐπαίνους του. Ἡ Ἀκαδημία τῆς Μπολόνιας, κι ἡ Ἀκαδημία τῆς Βερόνας, τὸν δέχονται μεταξύ τῶν μελῶν τους, ὕστερα ἀπὸ θριαμβευτικὲς γι αὐτὸν δοκιμασίες, κι ὁ πάπας Κλήμης ὁ 14ος τὸν ὀνομάζει Ἱππότη τοῦ χρυσοῦ Σπιρουνοῦ. Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς καλλιτεχνικὲς περιόδους δὲν ὑπάρχει οὔτε καλλιτέχνης οὔτε ὄπερα ποὺ νὰ μὴν ἔχει ἀκούσει ὁ Μότσαρτ. Τυλίγεται καὶ ποτίζεται ἀπ' αὐτὴν τὴν Ἰταλικὴ τέχνη, ποὺ ἡ δική του τέχνη, συγγενεὺε μ' αὐτὴ τόσο στενὰ ὥστε ὄχι μόνον δὲν τῆς ἀντιτίθεται, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἀγκαλιάζει καὶ τὴ στεφανώνει. Εὐαίσθητος στὴν ὁμορφιὰ τῶν φωνῶν, καὶ στὸ ταλέντο τῶν δεξιotechνῶν, ὅσο, κι ἴσως περισσότερο, στὴν ἀξία τῶν ἔργων, ὁ Μότσαρτ ἀντιγράφει μὲ θαυμασμὸ τὸ τάδε μέρος ποὺ ἐκτελεῖ μιὰ περίφημη τραγούδιστρα, ἡ Μπασταρντέλλα. Ἔτσι ἀνάμεσα στὸ νεαρὸ ταξιδιάρη καὶ στὴν ἱερὴ αὐτὴ ἀρχαία γῆ, ξετυλίγεται κάποιος μυστηριώδης διάλογος. Θὰ λεγε κανεὶς πὼς τὸ πνεῦμα τῆς Γερμανίας κι αὐτὸ τῆς Ἰταλίας προετοιμάζουν τοὺς ἰδανικοὺς γάμους τους—σίγουρα μοναδικούς στὴν ἱστορία τῆς τέχνης μας—ποὺ ὁ θαυμάσιος καρπὸς τους θὰ εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Μότσαρτ.

IV

Μέσα στὰ τρία αὐτὰ χρόνια τῆς ζωῆς του, ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ ὀνομάσουμε Ἰταλικά, ὁ Μότσαρτ ξαναπῆγε δυὸ φορές στὸ Σάλτσμπουργκ. Λίγο ὕστερα ἀπὸ τὸ δεύτερό του γυρισμὸ (Δεκέμβρης 1771) πέθανε ὁ πρῶτος κύριός του. Ὁ πρίγκηπας—ἀρχιεπίσκοπος Σιγισμόνδος τοῦ Σράττενμπαχ, ἅγιος ἄνθρωπος καὶ καλὸς μουσικός, εἶχε δώσει τὸν τίτλο τοῦ Concertmeister στὸ μικρὸ Μότσαρτ τὸν καιρὸ ποὺ αὐτὸς ἔφευγε γιὰ τὴν Ἰταλία. Μὰ φαίνεται πὼς δὲν εἶχε γνωρίσει αὐτὸν τὸ νεαρὸ καὶ χαριτωμένο ὑπρέτη του. Κρίμα! Λένε πὼς δὲν θὰ τοῦ ἦταν δύσκολο νὰ νιώσει καὶ ν' ἀγαπήσει αὐτόν, ποὺ ὁ ἀνάξιος διάδοχός του, ἐπὶ δυὸ ὀλόκληρα χρόνια, θὰ τὸν περιφρονεῖ, θὰ τὸν προσβάλλει καὶ θὰ τὸν μισεῖ.

Ἡ ἀναγόρευση στὴν ἐξουσία τοῦ κόμητα Ἰερώνυμου τοῦ Κολλορέντο, ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τοὺς κάτοικους τοῦ Σάλτσμπουργκ, σὰν σωστὴ δημόσια συμφορά. Ὁ φόβος τους ἦταν δικαιολογημένος· κι ὁ κοινούργιος αὐτὸς πρίγκηπας—ἀρχιεπίσκοπος τοὺς ἔκαμε πολὺ γρήγορα νὰ τὸ καταλάβουν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, μὲ τὸ νεκρικὰ χλωμὸ πρόσωπο καὶ τὰ γκριζὰ του μάτια, ποὺ τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ μόλις ἄνοιγε, εἶχε κάτου ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ του σχῆμα μιὰ καρδιά σκληρὴ κι ἀλαζονικὴ. Ἀπρόσιτος, ἀνελέητος, ἀκόμα καὶ γιὰ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ταπεινοὺς, δὲν ἦταν ὁ ἀφέντης, ἀλλὰ ὁ τύραννος κι ὁ δῆμιος τοῦ Μότσαρτ.